

cum materia caelestium corporum sit ordinis altioris, ut ostensum est modo ex D. Thoma. Nisi forte materiam primam dicere velint eam ex qua Deus formavit quatuor elementa. Sed tunc ea non est alia secundum rem quam quatuor elementa simul sumpta, quia Deus eam simul cum materia caelestium corporum ex nihilo creavit. *Secundum intellectum* vero est illud commune ens materiale, in quo omnia creata materialia conveniunt. Quippe materia est cuiuslibet rei ex ea compositae primum essenziale principium. Quod, opinor, Aristoteles per materiam primam intellexit potius quam ut aliquam finxerit extra res omnes esse praeter elementa quatuor. »

Porro a medio seculo XVI ad dimidium seculi XVIII quousque protenditur scholasticorum series, horum numerus praegrans est. Quoniam autem ad plura centena consulimus, timendum nobis non est ne si alios adire liceret proportionem inter fautores utriusque sententiae quam deteximus falsam esse deprehenderemus. Iam ex iis qui quaestionem hanc tractant omnes extra thomistarum scholam non nisi 25 invenire potuimus qui possibilitatem corporis simplicis negent, 11 e societate nostra, 14 ex externis (1). At ex eadem societate nostra supra 40 citare possumus qui vel dari in rerum natura vel possibile esse corpus non compositum ex materia et forma substantiali tuentur. Quibus addendi sunt a) scotistae fere omnes; b) alii ex aliis familiis religiosis, et ex clero seculari supra triginta, quos consulimus. Proponamus quorundam sententias.

NICOLAUS CONTARENUS *de perfectione rerum Lib. V. c. 1.*
« Ex iis efficitur caelum corpus esse quoddam eminentissimum et simplex, cum et magnitudine praeditum sit et figura, splendeat quoque ac moveatur. Corpus inquam non materia aliqua conflatum quae sit formae subiecta... Non est ma-

(1) Ex iis undecim e Societate nostra praestantes non sunt nisi duo *Valentia* et *Toletus*; adde etiam *Maurum*. *Conimbricenses* in decursu quaestionis videntur contrarii, sed in fine ita loquuntur ut a possibilitate corporis simplicis admittenda se minime alienos ostendant.

teria, non est actus, sed *materia* ut dicunt *in actu*, id est *materia seipsa constans*, nulli rei permixta, et quae nihil admittat quod sui dispar sit aut dissimile... »

FRANCISCUS SUARESIUS S. I. *Metaph. disp. XIII. sect. X.*
« Ex iis sententiis neutra potest evidenter probari, quia nullus est effectus qui evidenter nobis ostendat esse vel non esse materiam in huiusmodi corporibus (caelestibus), quod satis declaratum est referendo ipsas sententias... Propter quod non est mihi evidens implicare contradictionem fieri substantiam *simplicem* et *completam quantitatis capacem*. » Verba propter quod innuunt argumentum ultimum primae sententiae superius historice relatae, quod argumentum sic ipse exponit. « Quod vero non repugnet id quod in hac ratione assumitur scilicet dari substantiam non compositam ex actu et potentia physicis et substantialibus et capacem quantitatis probatur: quia nulla repugnantia involvitur in his terminis vel conditionibus, neque fieri potest ulla ratio ob quam tale ens non comprehendatur sub latitudine entis creabilis. Dices omnem substantiam esse aut formam aut materiam aut compositum: substantia ergo quae neque est composita, neque capax materiae, erit forma subsistens, ergo intellectualis, ergo incorporea, ergo repugnat esse substantiam simplicem et corpoream... Et confirmatur (ac fere in idem redit) nam omnis substantia vel est potentia vel actus vel composita ex potentia et actu: sed illa substantia non esset potentia substantialis ac receptiva, alioquin esset materia; neque etiam esset composita ex actu et potentia; ergo esset actus subsistens; sed huiusmodi actus non est capax quantitatis, alioquin ocluditur via ad probandum angelicas substantias non esse capaces quantitatis (1): sed hae rationes non satis videntur ostendere repugnantiam. Nam prior divisio substantiae in materiam, formam et compositum non est adaequata substantiae in communi... Ut divisio sit adaequata omni substantiae loco illius membri, scilicet substan-

(1) Hoc est argumentum quo S. Thomas I p. q. 66. a. 2. probat caelum non posse esse substantiam corpoream simplicem.

tiae compositae ponenda esset completa; omnis enim substantia aut est completa, aut incompleta per modum potentiae ut materia, aut per modum actus ut forma. Substantia vero completa rursus dividenda est in compositam ex materia et forma et simplicem secundum negationem illius compositionis: haec vero ulterius potest subdividi in incorpoream quae est ita simplex ut compositionem etiam partium integritatem excludat, et corpoream quae habeat compositionem ex his partibus sine compositione ex principiis essentialibus materiae et formae: nulla enim affertur ratio, ob quam repugnet eandem substantiam completam habere unam compositionem sine altera. Quapropter repugnantia illa qua talis substantia esset materialis et immaterialis solum in vocibus consistere videtur. Unde distingui potest illa vox materialis... Altera vero divisio actus et potentiae etiam patitur aequivocationem; nam si nomine actus subsistentis intelligitur substantia integra quae non indiget alio actu substantiali et intrinseco ut actu sit, sic concedimus illam substantiam simplicem de qua agimus fore actum subsistentem; negamus tamen huiusmodi actum subsistentem non posse esse capacem quantitatis; neque praeterea ocluditur via ad probandum substantias angelicas esse incapaces quantitatis.»

VASQUEZ in *I. p. q. L. observ. ad a. 2.* « Imo nisi in rebus materialibus videremus fieri transmutationes aliquo corporeo manente nullus suspicari posset in ipsis esse materiam distinctam a forma. Qua de causa Henricus quodlib. 4. q. 16. putat caelum non constitui materia et forma, tamen corporeum sit, quia non videmus aliquam substantialem in eo mutationem fieri corporeo aliquo communi manente: cuius oppositum non video facile posse probari.»

Cf. *Benedictum Pererium* de communibus rerum principiis L. IV. c. 3. *Ludovicum Coronel* segoviensem in phys. perscrut. L. I. de principiis intrinsecis. *Fridericum Pendasium* Phys. auditionis L. I. inscrip. II. p. 6. *Ioannem Paulum Pernumia* Phil. natur. de gener. element. L. II. *Nicolaum Vitum Gozzium* Comm. in lib. Averrois de substantia orbis, lex. 56. *Michaelem de Palatio* granatensem

philosophum et theologum in II. D. XII. Disp. 2.^a *Antonium Montecatinum* in 8 libros Arist. phys. tex. 196. *Iacobum Antonium Marta* philosophum neapolitanum in Pro-pugnaculo Aristotelis D. II. De caelo et mundo. *Franciscum Bonamicum* professorem Philosophiae in Gymnasio Pisano De motu L. X. c. 6.

Seculum XVII.

PROPOSITIONES EX PHILOSOPHIA DISPUTATAE IN ACAD. PARMENSI PATRUM S. I. an. 1617. « 243.^a Caelestium corporum substantia... nullam in se compositionem physicam ex materia et forma substantiali admittit; nec eius per se incorruptibilitas, quam Aristoteles asseruit, stare posset cum materia prima, quaecumque ei forma adiungeretur.»

BARTOLOMAEUS AMICI in *Arist. lib. de Caelo et mundo Tr. IV. q. II. dub. 1.* « An sit possibilis substantia corporea completa expers compositionis ex materia et forma... Haec opinio mihi placet (sententia affirmans). Probatur: quia non repugnat intelligi substantiam quandam corporalem capacem quantitatis, integram et per se subsistentem, non compositam ex materia et forma ut ex actu et potentia, et falso supponitur quantitatem esse proprietatem adaequatam materiae, sed substantiae habentis partes quantitativas: nam per hoc substantia materialis distinguitur a spirituali, quia illa habet partes quantitativas commensuratas quantitati, haec vero illis caret. Ergo Deus potest illam efficere. Si igitur ponatur facta, dabitur substantia corporea non constans ex materia et forma.»

RAPHAEL AVERSA Cler. Regul. Min. *Metaph. q. XXXIII. sect. V.* « Dico secundo. Similiter possibile videtur corpus substantiale simplex non ex materia et forma compositum, sed habens suam simplicem entitatem substantialem absque distinctione harum partium. Haec pariter assertio non aliter probanda est nisi quia nulla occurrat sufficiens ratio impli-

cantiae qua tale corpus repugnare ostendatur, nulla est necessitatis ratio qua omne possibile corpus debeat esse ex materia et forma compositum. Quia autem plures rationes pro parte opposita afferuntur, singillatim afferendae atque solvendae sunt. Primo omne quod non constat ex materia est immateriale; omne immateriale est spirituale, haec enim duo inter se convertuntur; ergo corpus simplex esset immateriale et spirituale quod plane repugnat; nam pariter ens materiale et corporeum convertuntur. Haec ratio in quadam aequivocatione vim facit. Distinguendum ergo est dupliciter intelligi posse materiam vel proprie pro parte physica incompleta susceptiva formae substantialis, vel absolute pro substantia corporea et quanta per se existente; quam materiae acceptionem constituunt auctores illi prioris sententiae et ex Aristotele desumunt. Iuxta priorem ergo materiae sensum negandum est omne immateriale h. e. non habens materiam illam incompletam esse spirituale; sed in secundo sensu solum verum est omne immateriale h. e. incorporeum et incapax quantitatis esse spirituale. Corpus ergo simplex esset immateriale primo modo, secundo vero modo esset adhuc materiale. Atque in hoc sensu intelligi debet materiale quando pro eodem sumitur ac pro ente corporeo ad differentiam entis spiritualis quod pariter dicitur immateriale. »

FRANCISCUS ANTONIUS CASILIUS S. I. in *Summa Philosophica* n. 561 inquit: « Quaerunt ulterius philosophi an caelum ita simplex sit ut compositionem etiam excludat ex materia et forma. Asserunt nec improbabiler aliqui a quibus non videtur omnino esse alienus Aristoteles. » N. 562. « Et ratione confirmatur, quia nulla videtur necessitas vel finis ponendi hanc compositionem in caelo; necessitas enim cur in sublunaribus ponitur est substantialis transmutatio, quae longe abest a substantia caelorum. Et confirmari ulterius potest, quia sicut gradus spiritualis simplex et completus est maxima perfectio in universo, ita pariter perficeret gradus entis corporei simplex et completus. » Subdit tamen n. seq. « probabilius tamen mihi semper visa est aliorum opinio qui volunt caelum mixtum esse ex materia et forma. »

Ex quibus patet haud improbabilem visam esse huic auctori opinionem de corpore simplici secundum substantiam »

FRANCISCUS DE OVIEDO in *Cursu philosophico controv. V. phys. puncto 5*: « Sentio posse dari corpus completum ex pers compositionis essentialis... Neque est apparens repugnantia in hoc corpore: ergo est obiectum omnipotentiae divinae. »

RODERIGUS DE ARRIAGA S. I. in *Cursu philos. disp. V. phys. sect. 5*. Facta quaestione; an dari possit corpus simplex, et refutatis argumentis sententiae negantis concludit: « Contraria ergo sententia tenenda est, quia non est negandum omnipotentiae divinae quod non involvit saltem apparentem contradictionem, qualis non reperitur in tali corpore simplici... Imo et nonnulli contendunt illud de facto dari, esseque caelum empyreum. »

GABRIEL BEATUS S. I. Professor in Collegio Romano in *Cursu philos. poster. compend. c. I. a. 1. n. 7*: « An vero caelum ita sit corpus simplex ut compositionem etiam excludat ex materia et forma difficilius est statuere. Certe nulla datur ratio naturalis compositionem hanc positive ostendens: nam primo quantitas, motus, lux et alia accidentia similia, quae in corporibus etiam sublunaribus reperiuntur, illud non probant... Neque secundo probatur ex eo quod caelum sit corpus naturale et habens naturam... Neque tertio probatur ex paritate corporum sublunarium... »

BARTOLOMAEUS MASTRIUS Ord. Min. ad *libros de caelo et mundo disp. II. q. II. a. 1. n. 40*: « Averroistae et cum ipsis veriores peripatetici ac seculares philosophi passim ut incorruptibilitatem caeli salvarent negarunt ab ipso compositionem istam ex materia et formam. » N. 41. « Dicimus in principiis Aristotelis caelum non esse compositum ex materia et forma, imo hoc potius asserendum esse secundum lumen naturae. »

CARDINALIS PALLAVICINUS. *De universa philosophia a Marchione Sfortia Pallavicino publice asserta in Collegio Romano libri tres ad Urbanum VIII P. M. Philosophia contemplativa L. II. c. 11.º* « Quaerunt ulterius philosophi

an caelum ita simplex sit, ut compositionem etiam excludat ex materia et forma. Asserunt nec improbabiler aliqui: a quibus non omnino videtur esse alienus Aristoteles, qui ab his, quae per materialem causam cognosci possunt, semel excipit substantias naturales aeternas; eo quod vel non habeant materiam, vel non nisi loco mobilem. Et ratione confirmatur: quia nulla videtur necessitas vel finis ponendi hanc compositionem in caelo; necessitas enim cur in sublunariis ponatur, est substantialis transmutatio, quae longe abest a substantia caelorum. Et confirmari alterius potest; quia sicuti gradus spiritualis simplex et completus est maxima perfectio in universo: ita pariter perficeret gradus entis corpori simplex et completus. Quare si datur ille in spiritibus, hic etiam dari debet in corporibus: inter quae nullum est aptius, quam caelum. Probabilior tamen mihi semper visa est aliorum *opinio*, qui volunt caelum mixtum esse ex materia et forma: haec enim clarius ex Aristotele colligitur quam altera.»

IOANNES BAPT. DE BENEDICTIS S. I. *Philos. peripat. Phys. part. II. L. 1. q. 3. de caelo.* «Dico 1°: corpus simplex per exclusionem compositionis essentialis ex materia et forma impossibile non apparet... Dico 2°: si caelum supponatur corpus essentialiter incorruptibile... non potest aliter poni quam corpus simplex» carens scilicet, ut ipse explicat, compositione ex materia et forma.

Theses disputatae in Academia Parmensi S. I. anno 1674. Th. 141.^a «Caelestia omnia corpora sunt substantialiter diversa a quatuor elementis; et licet sit possibile corpus substantiale simplex non compositum ex materia et forma, et tale esse caelum visibile non implicet, probabilius tamen etc.»

Theoremata disputationi exposita anno 1647 Senis in metropolitana Ecclesia et Innocentio X. P. O. M. dicata a Marco Antonio de Marescottis. Theor. 27.^m «Caelum est probabilius substantia simplex, inanimata, incorruptibilis, non constans ex materia et forma.»

Encyclopaedia explicata et defensa centum philosophi-

cis assertionibus a Clemente de Clementibus in Collegio Romano S. I. (1) anno 1624. Ass. 22.^a «Caelum non est unum ex quatuor elementis, neque mixtum ex illis, sed corpus simpliciter distinctum, et cuius substantia merito quinta essentia nuncupatur. Haec sicuti nullo genere animae informantis animatur, ita componi eam ex materia et forma realiter distinctis necesse non est.»

ALEXANDER GOTTFREDUS S. I. *Effat. perip. christ. publ. propug. in Rom. Coll. an. 1632.* «512. Ex quibus deducimus caelum non esse compositum ex forma et materia vel eiusdem, vel diversae rationis cum nostrate. Ita Scotus in 2.^m dist. 14. q. 1. etc. etc. et peripatetici communiter (notetur hoc *communiter*). 513. Et ratio est quia cum materia *solum probetur ac ponatur* ad transmutationes substantiales, ubi nulla facienda substantialis transmutatio est frustra ponitur, quod concludit contra utramque materiam.»

CARD. IOANN. BAPT. PTOLEMAEUS *Philos. mentis et sensus diss. I. phys.-metaph. Sect. III. obiect. 4.^a* «Ratio corporis consistit in hoc quod constituatur substantialiter ex materia et forma: ergo etc. Resp. hoc recte non dici ex pluribus capitibus: primo quia iuxta regulas logicas essentia corporis non debet definiri per praedicata *litigiosa* apud plures philosophorum sectas... Secundo dari potest *corpus simplex*, hoc est non constans ex hac ipsa materia et forma; imo per Aristotelem corpora caelestia sunt huiusmodi: unde cum abstractissime corpus in genere definitur, attendi non debet ad solam speciem licet ceteroquin generalissimam corporum sublunarium.»

Praeter citatos vide, si lubet, *Ioann. Bapt. Posarel S. I. Philos. publ. propugn. in Graecensi Univ. nn. 145, 155.* — *Perium Iacobum Ord. Min. in Scoti disp. XIV. q. 1.* —

(1) Ex his et pluribus aliis citatis et citandis intelligis quod etsi Doctores Societatis Iesu venerati sint doctrinam S. Thomae, arbitrati sunt tamen in hac quaestione integrum sibi esse ab eo discedere. Theses porro pro publica disputatione propositae tam frequenter non poterant abhorre a communi sensu scholae Societatis, imo a communi sensu academiarum catholicarum.

Granado Iacobum S. I. Comm. in univ. 1. p. S. Th. contr. 8. tr. 2. disp. 1. §. 7. — *Petrum de Arrubal S. I.* in I. part. disp. 149. c. 1. n. 6. — *Nicolaum Cabeum S. I.* in omnibus Commentariis in Aristotelem. — *Thomam Compton Carleton S. I.* (1649) Philos. univ. disp. 3. in libr. de caelo sect. 1. — *Franciscum Bonae Spei Carmel.* Comm. in univ. Arist. philos. Phys. p. 2. disp. 3. dub. 1. — *Ioannem Poncium Ord. Min.* Cours. phil. disp. 51. de caelo q. 1. — *Richarum Lynceum S. I.* (1650) Univ. Phil. schol. 1. 3. tr. 1. c. 1. n. 1. *Alexandrum Rubeum Ord. Min.* (1650) Cours. phil. part. 2. disp. 1. q. 2. — *Stephanum Spinula Congr. Somasch.* in libr. de caelo disp. unic. sect. 1. — *Petrum Galtruchium S. I.* Phil. et Math. totius instit. phys. part. disput. 2. c. 1. — *Ioannem Caprinum S. I.* Phys. c. 7. — *Melchiorum Cornaeum S. I.* Phys. 1. 2. disp. 2. q. 2. dub. 2. — *Livium Rabesanum de Montursio Ord. Min.* (1656) Cours. philos. 1. 1. phys. disp. 3. q. 10. — *Carolus Thomasius Cler. Regul.* (1657) Quodlib. theol. 4. schol. 15. — *Ignatium Franciscum Peynado S. I.* (1665) Disput. in tres libr. Aristot. de anima disp. 3. sect. 6. — *Polizzium Iosephum S. I.* (1666) Disput. 35. de natura caeli. — *Ioannem Irvino S. I.* Praelect. ex Philos. univ. disp. 9. contr. 1. n. 296. — *Gabrielem de Henao S. I.* De empyreo caelo 1. 2. exerc. 4. sect. 2. — *Benedictum a S. Iacobo Eremit. discalc. Ord. S. Aug.* SS. Aug. text. phil. nat. T. 2. c. 3. §. 5. — *Casimirum Tolosatem Capucc.* Phys. p. 2. disp. 2. art. 1. q. 1. — *Ioann. Caramuelem Missiae Episc.* Gramm. aud. p. 3. med. 3. met. a. 2. n. 305. — *Guarinum Guarini Cler. Reg.* (1675) Disp. 2. de subst. caeli expens. 1. — *Bonaventuram Columbum Ord. Min.* Nov. curs. phil. de caelo et mundo 1. 2. q. 1. a. 1. — *Iosephum Zagalia Carmel.* Cours. theol. tr. 3. disp. 4. sect. 1. — *Christophorum Rasselz S. I.* Controv. phil. de connex. gener. universi. n. 25. — *Bernardinum de Andrée Capucc.* p. 1. phys. tr. 1. c. 3. — *Wolterum Schopen. Ord. Min.* Phys. acroam. q. 3.

Seculum XVIII.

Satis sit conferre istos, nempe *Cinnamum Leonardum S. I.* (1702) Microscop. arist. in octo phys. libr. disp. 3. sect. 3. — *Kleinbrodt Antonium S. I.* (1704) Mundus elem... Parerg. in univ. phil. n. 20. — *Gasparem Buhon S. I.* (1710) Phil. ad morem gymn. tom. 2. phys. 1. — *Ludovicum Lossada S. I.* (1715) Cours. phil. c. 2. de caelo. — *Antonium Mayr S. I.* (1725) Phil. perip. part. 3. disp. 4. q. 1. a. 1. — *Ioann. Bapt. Hofer S. I.* (1730) Contr. 22. an caeli sint corporei etc. etc.

Possem dilatare has series citando multos alios qui superioribus annis floruerunt, quorum opera prae manibus habui, et quorum nomina scripta servo: sed quoniam non notavi praecise locum in eorum operibus consulendum, nec vacat rursus eos adire, ab iis citandis absteo.

Ex hactenus expositis haec corollaria argumentando colligimus. 1.^m Doctrina, quae extra thomistarum scholam paucissimos naeta est sectatores, ea talis non est quam sequatur maior scholasticorum pars: atqui ex ingenti scholasticorum numero quos consulimus constat extra thomistarum scholam paucissimos sive ex veteribus sive ex recentioribus scholasticis existimasse corpus simplex quoad essentiam dari non posse; ceteros autem omnes aut concessisse aut docuisse vel de facto dari in rerum natura, vel saltem possibile esse: ergo.

2.^m Secundum communiorem sensum scholae compositio naturae corporeae ex materia et forma non a priori ex ipsa essentia corporis sed a posteriori ex facto transmutationum colligenda est, ut diserte quoque ex nobilioribus scholasticos quosdam fateri audivimus: idcirco frustra et contra communem sensum scholae nituntur (communem inquam, quia totius systematis habita ratione nec thomistas habere possunt consentientes) qui a priori et nescio quo duplici principio accepto a Kantio extensionis et resistentiae, systema peripateticum restituere satagunt.

3.^m Quocirca cum iuxta scholasticos recensitos haud

repugnet corpus non compositum ex materia et forma, consequitur iuxta eosdem non posse ex extensione et activitate corporis desumi argumenta ad hanc compositionem demonstrandam: ipsis enim nota erat certe extensio et activitas caelorum.

4.^m Hi scholastici quos citavimus qui admittebant possibilitatem vel existentiam quoque corporis simplicis quoad essentiam, docebant corpora sublunaria composita ex materia et forma propter transmutationes quas dicebant substantiales, quod argumentum commune erat omnibus scholasticis; nec aliud ipsis praesto erat quo res persuaderetur petitum ex ipsa essentia corporea; secus tot scholasticis eius vis non fuisset ignota. Ergo ita scholastici statuebant quaestionem hanc de elementis constitutivis corporum ad metaphysicam posse pertinere ad quam omnes essentiae spectant, ut voluerint tamen proprium eius locum esse in physica, nam argumentum apodicticum quod adhibebant, non erat nisi physicum.

5.^m Etsi omnes scholastici systema Democriti repudiaverint, ratio tamen universis scholasticis eorumque maiori parti communis cur illud reicerent, ad hanc quaestionem quod spectat, non petebatur ex intrinseca repugnantia corporis simplicis quoad essentiam, sed ex facto transmutationum quas in eo systemate explicari non posse docebant.

6.^m Haud accurate loquuntur qui quos non possunt argumentis ad suum systema tuendum pertrahere traducunt nomine cartesianorum quo nomine ineptos philosophos ipsi intelligunt. Nam quid tandem illi qui adeo contemptui habentur docent? Affirmant corpus esse substantiam simplicem quoad essentiam, negantque mutationes quae inter corpora contingunt demonstrare compositionem ex duplici principio essentiali. Atqui quoad primum, si quaestio possibilitatis fiat, nam quaestio facti ex altero capite pendet, habent consentientes innumeros scholasticos: quoad alterum habent consentientes ipsos neoperipateticos, qui idcirco ad quamdam novam demonstrationem a priori confugere coacti sunt. Quid ergo, seposito studio partium, vetat illos in serie scholasti-

corum recensere? Ceterum iam nescio quo fato usus penes quosdam obtinuit, ut quos adversarios experiuntur ad invdiam eis conflandam appellent cartesianos. Quod iam adverterat clarissimus Rozaven S. I. in Introductione egregii operis *Examen d'un ouvrage* etc. inquit: « Depuis quelques années le mot de *Cartésianisme* est continuellement à la bouche et sous la plume des écrivains d'une certaine école. C'est uniquement au Cartésianisme qu'ils en veulent, c'est là le monstre qu'ils ont entrepris de combattre de toutes leurs forces. A les entendre, quiconque ne pense pas comme eux, n'adopte pas toutes leurs idées, et s'avise de les contredire, est par là même convaincu d'être cartésien, et à ce titre doit être condamné sans qu'il soit besoin d'écouter ses raisons. Cependant, si vous ne vous laissez pas effrayer par les mots, et que vous lisiez attentivement leurs écrits, pour y trouver ce qui y est et non ce qu'ils annoncent, vous verrez que, le plus souvent, le cartésianisme est entièrement en dehors de leurs discussions philosophiques ou theologiques. On peut très-bien n'être pas de leur avis et les réfuter, sans se déclarer pour cela cartésien. »

FINIS